

או :

היא זו שלעולם תהיה, לעולם בעתיד
נצחי שאין זמן-הווה מקדמנו אליו :
שתלך אחרינו כמו אחותנו המקושטת
בשחורים ובשיראים, / שתהיה כלתנו
העשנה בחגיגה ההיא. (ע' 18)
או שתהיה בתוך עבר רחוק שלזכרון אין
בו נגיעה אפילו :

כעת, למשל, לאחר שלגים, / לאחר שנים,
/ אני הולך אליה בשלג היורד... (ע' 33)
הדמות עולה ונמוגה כלייטמוטיב מוזיקלי
המתנגן באזניך שוב ושוב כעולה מחדרה
של תלמידת-פסנתר שקדנית. עד שיקפא
ויהיה ככל החלומות הקפואים של הבריות—
מחושבים, נבונים, סדורים להפליא :
שם הילדה המנגנת. / הילדה הנבונה שיש
לה סרט. (ע' 47)

חלומותיו, רצונותיו שלו, "גם הם שבים...
אל הספרים העתיקים" (ע' 58), והוא, שמיאן
לחיות בתוך התגשמות מאווייהם של נביאים
אחרים, יהיה אחד מהם. הצעקה שלו, במלים,
איבדה את חדותה.

ב.צ.

לוחמי חרות ישראל

מה היה הלח"י בשני גילגוליו העיקריים,
בין 1940 ל-1942 ובין 1944 ל-1948? במה
צריך ההיסטוריון להתרכז יותר—בכתבי
לח"י ובפרובלימטיקה האידיאולוגית והש-
תלשות הוויכוח והפולמוס הפנימי בתוך
לח"י, ולמעשה בצמרתו הקטנה עד מאד,
או בעלילות לח"י, מיבצעיו, לוחמיו? הממד
השני קל יותר שהרי מקץ חצי יובל-שנים
ויותר אין עוד יסוד (אף לא טעם) לתת דופי
בהקרבתם האישית של לוחמי לח"י ובנכור-
נותם הנפשית הגדולה להיאבק בתנאים קשים
מפל, תנאים של מחתרת, חרם ונידוי ורדיפה
עד-צוואר למען מטרה. גם אין זה נוח עוד
לפקפק בחיוניותה של אותה מטרה: הקמתה
של מדינה ריבונית בארץ-ישראל. אולם

* נתן ילין-מור: לוחמי חרות ישראל /
אנשים—רעיונות—עלילות; הוצאת שקמונה,
1974; 483 עמ'.

שגריר גודד של ממלכה אחרת. / האיש
הזר, אבוי, / ההלך השחור. (ע' 37)
ה"ממלכה האחרת" של גיחזי לעולם לא תהיה
בנמצא, בעוד שחלומו של "הרצל האמיתי"
נתגשם, ונגזר על גיחזי לחיות בו :

אני גר כעת בסביבה הנכונה / המיצאת
תפוזים ואנחות / למחצית העולם. (ע' 53)
המורד הפוליטי, האנטי-אידיאולוג, מסותר
בכל שורה משורות הפואימה. מטרתו לשים
ללעג, לשבר קדשים בציניות ובאכזריות,
להניא את האנשים מלהאמין במה שאינו
ארעיות, במה שנחשב נצחי. כל שהוא בגדר
משפט תנאי, השערה, תקוה, אשליה, אל
לך לקבלו :

אני גר בין השערות נדירות / ומשפטי-
תנאי בלתי-משוערים. (ע' 53)
ועוד, באותה נימה :

ולאורך הדרך ראיתי בקשות רבות המ-
חפשות את בעליהן. / את דעתן הגנובה
ראיתי, את תמימותן שהיתה לפצעים. /
חבל שלא הזהירון מראש. / אסור לשחק
בחלומות כאלה... (ע' 56)

רק לא להוליך שולל את האנשים במלים
יפות, בשמועות טובות, בסבלנות, בלשפות-
תלונות, והכל בשם "הכתוב בחוברת".
סוף המעשה: צעיר נמצא מת בחדרו, מהת-
אבדות. "בחיפוש שנערך בחדרו נמצאו בין
שאר הדברים כמה מימצאים..." (ע' 65)
"אחר-כך, מאוחר יותר, הלכו ונמצאו כמה
דו"חות..." (ע' 66). מישהו אחר, משורר
אחר, מלקט את הכתוב, ממיין חלומות לסו-
גיהם, עלילתם אחת-יוחידה: דמות אשה
מסתורית, קדושה וזונה, חיה ומתה. ילדה?
אחות? אם?

וראיתי את פניה המצולמות מלפנים ומן
הצד / כפני המבוקשים. / ואת הפרס
ההולך אחר ראשה היקר ראיתי / ואת
הדם הזולג מפצעיה / הקדושים. (ע' 9)
במסעותיו רואה גיחזי נשים אחרות, "או
פילגשים הקופאות בחלון", או "נשים מקו-
מיות הנודעות בראש-חוצות לאנשים זרים".
אלה חלומות-ההבל של האחרים, שממהרים
להגשימם, למצותם. האשה מן החלום האמיתי

נתן ילין-מור ער היטב, כנראה, להבחנה זאת, ואם אינו ער לה הריהי מודגשת על-כרחו בספר, המבפר לעסוק באנשים ובעלילות יותר מאשר ברעיונות. חולשתו של הספר כמסמך היסטורי כפולה אפוא: עיי-סוקו באנשים ובעלילות אינו בגדר כרוניקה שלמה של פעולות לח"י אלא עיסוק במדגים ובמסמל. עיסוקו באידיאולוגיה של לח"י, מקורותיה והתפתחותה אינו מחדש הרבה. אף שאין המחבר נזקק לאמות-מידה אידיאיות, שהן נחלתו היום, כדי לשפוט באמצעותן את אמונותיו ועמיתיו-לאמונה בעבר, הרי התיאור האידיאולוגי פגום ורופס למדי. היסטוריון הבקי בחומר המקורות יסתייע אך מעט, חושש אני לומר, בספרו של ילין-מור. הקורא שאינו בקי בחומר מקבל תמונה בלתי-שלמה, אף כי לא אפולוגטית ולא פולמוסית, של תולדות לח"י. בעיקרו של דבר מבקש ילין-מור לשכנע את הקורא כי לוחם-לח"י היה לוחם לעצמאות ישראל, מי שלחם בתנאים הקשים מכל למען מטרה שלא היתה מקובלת על הכלל, באמצעים שגונו על-ידי הכלל; זהו אפוא סיפורו של לוחם הלח"י ולא של הארגון הצבאי בישראל שהיה לארגון לוחמי-חרות-ישראל. עדיין יש צורך בכיורגפיה של אברהם שטרן ובהיסטוריה של לח"י כתנועת-מחתרת.

ב. פ.

מותו של יוסף כצנלסון

שתי המונוגרפיות—מותו של יוסף כצנלסון ו'לאחר האהבה ולאחר השנאה'—הן הכרך הרביעי של כתבי אב"א אחימאיר שמוציאים משפחתו וידידיו. המונוגרפיה הראשונה עוסקת בדמותו של יוסף כצנלסון, מפעילי הצה"ר ובית"ר בשנות ה-30, מן הדמויות הבולטות באגף המקסימאליסטי בתנועה ה-

ראוי, כמדומה, להפריד יפה בין השניים. יחס ההוקרה ללח"י, המשתרש-והולך—וב-צדק!—אל יוליכנו גם לאידיאליזציה. דוג-מות לאידיאליזציה זו ניתנו, למשל, בכמה רשימות שהתפרסמו בעקבות ספרו של ילין-מור, וכוונתי לתגובתו הפאתטית של יורם קניוק ב"דבר השבוע" ולרשימתה, השקולה יותר, של מרים גטר ב"ידיעות אחרונות". אידיאליזציה יכולה להיות פרי חיבה בלתי-מאוזנת לנון-קונפורמיזם ולכל שריח "אנטי-מימסד" נודף ממנו; יש וגם תהיה פרי של מצוקה אישית-קולקטיבית, שהרי אנשי לח"י ידעו להקריב הרבה במלחמה על אמונתם. יכולה היא לבוא גם מתוך הערכת העובדה שבמחתרת לח"י, הקטנה והעמוקה במחתרות של ארץ-ישראל, שמנתה רק כמה מאות איש, לוחמים ונלווים כאחד, היה ממד האחריות האישית גדול בהרבה מאשר בשאר ארגוני מחתרת ומאבק גדולים יותר.

כוונתי כאן בעיקר לצורך בהבחנה ברורה בין הצמרת האידיאולוגית ואנשי-השורה. דומה כי לא תהיה זו טעות לומר כי הדבר שעיצב את עולמם של אנשי-השורה בלח"י והמריצם לפעולה לא היה פילפולי אידיאו-לוגיה או נפתולי דיפלומטיה ואוריינטציה, ויש רגליים לשער שרוב אנשי-השורה לא היו ערים לכל אלה; מסתבר גם שרק מעטים מאד ידעו על לבטי המחשבה הדיפלומטית של אברהם שטרן (יאיר) תחילה ושל נתן פרידמן-ילין (הוא ילין-מור). את אנשי-השורה הדריכה, ככל הנראה, תפיסה פשוטה המעוגנת בעיקר ביסוד אחד: עצמאות עב-רית תבוא כתוצאה ממאבק מחתרתי אלים נגד שלטון-המנדט הבריטי, הוא השלטון הזר. נקודה. מעצם אפיה של המחתרת, קבוצה העורגת אל מעש לוחם, נעשתה האידיאו-לוגיה, במובן המלא של המלה, מיותרת. לשם המעש נדרשה השקפת-עולם שלמה, קנאית ונחרצת. לכן כאשר ההיסטוריון עוסק בדיפלומטיה של הלח"י, בגילגוליו האידי-אולוגיים, בתחילתה של "הסטייה שמאלה" בסוף שנות ה-40, חייב הוא בפרופורציות הנכונות: עניינו שם הוא בקבוצת-הצמרת הקטנה ולא באנשי-השורה הלוחמים.

* אב"א אחימאיר: מותו של יוסף כצנלסון / לאחר האהבה ולאחר השנאה (ברל כצנלסון); הוועד להוצאת כתבי אחימאיר, תל-אביב, 1974; 241 עמ'.